

על הפקת לקחים בצבא תא"ל (מיל') דב תמרי

בעקבות מאמר מתוך ספרו של האלוף ברכוכבא "מרכבות הפלדה".

אם כוונתו לשרי ביטחון – אלה היו מעורבים תמיד בנעשה בצה"ל ובכלל זה בעניין הפקת לקחים. אם כוונתו לשרי ממשלה וחברי כנסת. מעורבותם של אלה לא תשנה את המצב, אף שהם זכאים כמובן לבקר ולפקח על הנעשה בצבא.

העוקץ של המאמר טמון בסופו והוא "האני מאמין" של האלוף ברכוכבא:

"הצפי למלחמות חוזרות ונשנות והקושי במימוש ההכרעה הטוטאלית... מבליטים את החשיבות של הניצחון הרצוף בסדרת מלחמות כאמצעי לשבירת רצון המלחמה הערבי... הפקת לקחים מעולה היא תנאי לניצחונות כאלה, העשויים להיות האמצעי העיקרי לשבירת מעגל המלחמות עם צבאות ערב". אין ספק שעל מנת לסיים מלחמה במהירות וליצור תנאים נוחים למר"מ, להסדר כלשהו ולשחרור המילואים, דרוש ניצחון צבאי ברור. אולם אם הניסיון מאז 1948 ועד היום לא לימד את ברכוכבא שלא הניצחונות לבדם הם שיביאו לשבירת רצון המלחמה ולא לפתרון הסכסוך, אזי אינני בטוח, שהלקחים בעתיד יהיו יותר "מדעיים" מאלה שבעבר.

העולות ממנו, למעט תהליך חשיבה חוזר ונשנה שאינו תמיד מבטיח.

לפני שנים אחדות השתתפתי בתרגיל של המפקדות הגבוהות בניהולו של האלוף ברכוכבא. אני סבור, עד היום, שהנחות היסוד לתרגיל ודרך מימושו היו שגויות. אין לי דרך להוכיח זאת ולא לברכוכבא להוכיח את ההיפך אלא כשיגיע המשבר.

הדברים שכאן אינם מפחיתים כלל ועיקר מהצורך להמשיך ולעסוק בהפקת לקחים כמאמץ מרכזי בכל הרמות. וברכוכבא מציע שלוש דרכי פעולה:

א. להשאיר את הפקת הלקחים בידי הצבא ובאחריותו.

ב. להגביר את פיקוח הדרג המדיני על הפקת הלקחים בצבא.

ג. להפקיע את הנושא מתחום אחריותו של הצבא ולהעבירו למערך לאומי שיוקם במיוחד לצורך זה.

מהמאמר עולה שיש התומכים באפשרות השלישית. רצוי כנראה – אליבא דברכוכבא – להעמיד בראש מערך הפקת לקחים לאומי זה קצין בכיר שיתמנה לתפקיד בדרגה של תת-שר, או שר, או שמה בדרגה אחת גבוהה מדרגת אלוף, כדי לתת תוקף לחשיבות העניין וללאומיותו. וכאן טמונה המכשלה; הפקת לקחים היא עניין לדינמיקה פנימית שהצבא חייב להתלבט בה בתוכו ללא שום פיצול האחריות והסמכות. לקחים ויישומם הם תהליך הבשלה הנובע מבפנים ולא השתלה מבחוץ, אחרת לעולם לא יתקבלו ולא ייושמו. כפיית לקחים מלמעלה תידחה, אפילו שלא במודע. לכן אין שום טעם בהפרדת התחום מהאחריות הכוללת של הצבא, ואם נדרש פיקוח הדרג המדיני ואחריותו – הרי שאין ברכוכבא מבהיר מהיה אותו "דרג מדיני".

בספרו "מרכבות הפלדה" מייחד אלוף משה בר-כוכבא מאמר לתהליך הפקת הלקחים בצבא. מאמר דומה התפרסם גם בעיתונות.

המאמר מעלה שאלה נכבדה של הפקת לקחים ויישומם, ואין חולק על חשיבות הלקחים ועל חיוניותם לבניין הצבא ולהכנתו למלחמה. אך ברכוכבא חוטא בעיוותים ובאי דיוקים – מכוונים כנראה – לגבי הפקת לקחים בצה"ל בעבר. הוא קובע, בין היתר, כי ככל שהתרחקנו ממלחמת יום הכיפורים לקחים חשובים לא עודכנו ואף הוזנחו משום שהממסד (הצבאי) לא ראה באופק מבחנים רציניים לצה"ל. הוא גם אומר כי מוצב הפיקוד העליון לא תורגל ולא אומן בעבר, ואמירה זו אינה אמת.

ברכוכבא ממעיט במה שנעשה בעבר על מנת להצביע על ההישג הגדול: מינויו לאחראי להפקת לקחים ברמת המטה הכללי. הייתי מצפה מאלוף בצבא למעט יותר קולגיאיות לחבריו בעבר, שהצליחו וכשלו לסירוגין כמוהו. המושגים שהוא נוקט מעורפלים למדי והדבר בולט במושג "הפקת לקחים מדעית" שפירושו אינו ברור. אבל לכל זה לא נודעת חשיבות רבה לענייננו. החשוב הוא החשש שתפיסתו של ברכוכבא את הפקת הלקחים הינה מוטעית.

הפקת לקחים היא תהליך אקומולטיבי של מסה ומעש, המצטבר רבדים רבדים והלקח הנכון הוא, לא פעם, פועל יוצא של השגוי ולהיפך. הניסוי והטעיה הוא תהליך מבטיח וחיוני בעיקר ברמה הטקטית, בתחום הטכני, הטכנולוגי, בתרגולת הקרב ועוד. אלה מאפשרים משוב גם בזמן שלום. אולם ברמה האסטרטגית אין כמעט משוב. קשה להוכיח נכונות של לקח ויישומו בתקופת שלום. קשה ביותר לקבל היזון חוזר על נכונות, או על טעות, על לקח ועל המסקנות

